

ORTADOğU GÜNDEMİ

6-12 Kasım 2023

2023

■ LEVANT GÜNDEMİ

Suriye

• Uluslararası Gündemde Suriye

ABD'nin Birleşmiş Milletler (BM) temsilcisi Linda Thomas-Greenfield, son zamanlarda Amerikan askerlerine yönelik düzenlenen saldırılardan İran Devrim Muhafızları Ordusu ile onlara bağlı milisleri sorumlu tuttu. Greenfield, ABD'nin Suriye'deki misillemelerinin, BM Şartı'nın 51. Maddesi'nde belirtildiği üzere meşru müdafaa hakkı çerçevesinde geliştiğini söyledi. İran BM Daimî Temsilcisi Amir Said İravani ise BM Genel Sekreteri Antonio Guterres'e bir mektup göndererek suçlamaları "kategorik olarak" reddetti. Mektupta, "İddialar asılsızdır ve kategorik olarak reddedilmektedir. İran İslam Cumhuriyeti hiçbir zaman Suriye ve Irak'taki ABD askerî kuvvetlerine yönelik herhangi bir eylem veya saldırıda yer almamıştır" ifadeleri kullanıldı.¹

İsrail Savunma Kuvvetleri (IDF), Eliat'taki bir okulun SİHA ile vurulmasına karşılık olarak Suriye'deki bir "örgütü" vurduğunu duyurdu. IDF, yaptığı açıklamada, Suriye topraklarında bir saldırı gerçekleştirdiğini belirterek "IDF, Eilat'taki bir okula SİHA ile saldırılmasına tepki olarak Suriye içindeki bir örgüte karşı saldırı gerçekleştirdi" ifadeleri kullanıldı.²

Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad, Suudi Arabistan'da düzenlenen 8. Olağanüstü İslam Zirvesi'nde yaptığı konuşmada, "Filistin halkının insani yardıma değil, yapılan soykırıma karşı korunmaya ihtiyacı var" dedi. Esad, konuşmasının devamında Filistin'e, halkına ve davasına destek vermek için yapılabilecek en iyi şeyin "gerçek siyasi araçlardan yararlanmak" olacağını altını çizdi.³

• Suriye Rejimi

Suriye Arap Ordusu Siyasi Dairesi Başkanı Tümgeneral Hasan Süleyman, Suriye Ordusunun Suriye'de faaliyet gösteren Rus kuvvetleriyle koordineli olarak, 5 Ekim'de Humus'taki askerî okula terör saldırısını gerçekleştiren örgütleri hedef alan bir dizi özel operasyon başlattığını doğruladı. Humus'taki Harp Okulunu hedef alan saldırıya ışık tutmak amacıyla düzenlenen ortak "Suriye-Rus" basın toplantısında Tümgeneral Süleyman, Suriye-Rusya ortak operasyonlarının sonucunda mühimmat ve teçhizat depoları da dâhil olmak üzere hedeflenen tüm mevkiiler ve karargâhların imha edildiğini ve yüzlerce Heyet Tahrir el-Şam (HTŞ) militanının etkisiz hâle getirildiğini iddia etti.⁴

Suriye Sağlık Bakanı Dr. Hasan Gabbaş, uluslararası topluma ve insan hakları kuruluşlarına, sorumluluklarını yerine getirmeleri ve Gazze Şeridi'ndeki Filistin halkına yönelik saldırıyı

1 <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/turkey/081120239>

2 <https://www.sondakika.com/dunya/haber-israil-suriye-deki-bir-orgutu-vurdu-16518668/>

3 <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/111120232>

4 <https://sana.sy/tr/?p=291508>

durdurmaları ve derhâl tıbbi yardım sağlamaları yönünde çağırıda bulundu. Gabbaş, Dünya Sağlık Örgütü'nün Kahire'deki bölge ofisi tarafından yapılan Filistin topraklarına ilişkin bir toplantıda, "Derhâl ve acilen tıbbi yardım ve ilaçların girişi için güvenli ve sürdürülebilir bir koridor açılmalıdır" ifadelerine yer verdi.⁵

Muhafız Suriye Sivil Savunma Birimi tarafından yapılan açıklamada yıl başından bu yana rejim güçleri tarafından cephe hattındaki sivillerin ev ve arabalarını hedef alan 17 adet roket saldırısı gerçekleştirildi. Bu saldırılarda 4 sivilin hayatını kaybettiği ve 15 sivilin yaralandığı açıklandı. Açıklamanın detaylarında çok sayıda konut ve araçta maddi hasar olduğu ifade edildi.⁶

• Fırat'ın Doğusu

Suriye İnsan Hakları Gözlemeviden (SOHR) yapılan açıklamada Haseke kentinin kuzeyinde bulunan Tel Baydar'daki ABD üssüne drone saldırısı gerçekleştirildi. Irak sınırından gelen insansız hava araçlarının Haseke kırsalındaki Tel Baydar'daki Amerikan üssüne saldırdığı ve üs bölgesinde en az bir patlama sesi duyulduğu belirtildi. Saldırıda can kaybıyla ilgili henüz bilgi alınamadı. Saldırının sorumluluğunu İran destekli "Irak İslami Direniş Hareketi" olarak bilinen örgüt bir açıklamayla üstlendi.⁷

ABD Merkez Komutanlığı (CENTCOM) Suriye'de İran'a yakın gruplara hava saldırısı düzenlediğini duyurdu. CENTCOM'un X platformundaki sayfasından yapılan açıklamada, düzenlenen hava saldırısının İran'a bağlı İslam Devrim Muhafızları Birliği (IRGC) ve ona yakın gruplar tarafından kullanılan bir tesise yapıldığı kaydedildi. Açıklamada, "Saldırıların sorumlularına karşı halkımızı savunmak için gerekli her türlü tedbiri alacağız ve kendi seçeceğimiz yer ve zamanda karşılık vereceğiz" ifadeleri yer aldı.⁸

ABD Savunma Bakanlığı (Pentagon), 17 Ekim'den bu yana Irak ve Suriye'de ABD ve Koalisyon Güçleri'ne 46 defa saldırı düzenlendiği, bu saldırılarda 56 kişinin hafif yaralandığını bildirdi. Pentagon, Suriye'de İran yanlısı gruplara yönelik ABD hava saldırısının, bölgedeki ABD üslerine yapılan saldırılara yanıt olarak gerçekleştirildiğini açıkladı. Pentagon Sözcü Yardımcısı Sabrina Singh, ABD Başkanı'nın emriyle Suriye'nin doğusunda bulunan, İran'ın İslam Devrim Muhafızları Birliği (IRGC) ile bağlantılı gruplara ait bir silah deposunun, CENTCOM'a bağlı iki F-16 savaş uçağı tarafından vurulduğunu belirtti.⁹

• İdlib ve Harekât Bölgeleri

Millî Savunma Bakanlığı (MSB) tarafından yapılan açıklamada Suriye'nin kuzeyinde Fırat Kalkanı Harekâtı bölgesinde gerçekleştirilen operasyonda 4 YPG teröristinin etkisiz hâle ge-

5 <https://sana.sy/en/?p=319962>

6 <https://www.qasioun-news.com/articles/73739/العام-هذا-خلال-هذه-العملية-وخلب-وخلب-خلال-هذه-العام>

7 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/051120232>

8 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/051120232>

9 <https://www.rudaw.net/turkish/world/101120233>

tirildiği açıklandı. Açıklamada terörle mücadelenin devamı vurgusu yapılırken teröristlerin taciz ateşinin ardından bu müdahalenin gerçekleştirildiği ifade edildi.¹⁰

Rus savaş uçakları İdlibiin güney kırsalındaki Cebel El Zaviye bölgesinde yer alan El Berah cephe hattındaki mevzileri hedef alan iki hava saldırısı gerçekleştirdi. Saldırılarda herhangi bir kayıp bildirilmedi. Haber detaylarında bu hava saldırılarının bölgelerdeki rejim topçu atışlarıyla eş zamanlı gerçekleştirildiği belirtildi.¹¹

İdlibiin Talhiye köyünde konuşlu Suriye Ordusu ile İran destekli yabancı terörist gruplar, İdlibiin kuzeydoğusundaki Teftenez'e karadan karaya atış yapan silahlarla saldırdı. Sivil Savunma (Beyaz Baretliler) kaynaklarından alınan bilgiye göre, saldırıda 1 sivil hayatını kaybetti, 1'i çocuk 5 sivil ise yaralandı. Yaralıların çevredeki hastanelere kaldırıldığı belirtildi.¹²

İsrail-Filistin

Filistinli sivil kayıplarındaki artışın ortasında Güney Afrika, diplomatik ilişkilerini yeniden değerlendirmek amacıyla İsrail'den tüm diplomatlarını geri çağırdığını duyurdu. Güney Afrika Dışişleri Bakanı Naledi Pandor, "çocukların ve masum sivillerin öldürülmesinin devam etmesinden son derece endişe duyduğunu" belirterek durumla ilgili derin kaygılarını dile getirdi.¹³

İsrail Ordusunun Güney Bölgesi Komutanı Yaron Finkelman yaptığı açıklamada, ordunun Gazze Şeridi'nde Hamas'a karşı "karmaşık, zor ve maliyetli" bir savaşla mücadele ettiğini söyledi. Finkelman, "On yıllardır ilk kez, İsrail Ordusu Gazze'nin kalbinde savaşıyor" dedi.¹⁴

Toplantı hakkında bilgi alan bir kaynak, CIA ve Mossad şeflerinin 9 Kasım'da Doha'da Katar Başbakanı ile bir araya gelerek rehinelere serbest bırakılması için bir anlaşmanın ve Gazze Şeridi'ndeki savaşa ilişkin ateşkesin tartışıldığını söyledi. Görüşmelerin sonucunun ise belirsiz olduğu bildirildi.¹⁵

Berlin Savcılığı geçen ay yaptığı açıklamada, "Nehirden denize Filistin özgür olacak" sloganının nefrete teşvik ve cezai yaptırımlara tabi olduğunu duyurdu. Cezai yaptırımın ise hapis cezası veya para cezası şeklinde olacağı söylendi.¹⁶

10 <https://www.qasioun-news.com/articles/73746/الفوات-التركية-تعلن-تحديد-4-عناصر-من-قسد-شمال-سوريا>

11 <https://www.syriahr.com/en/316800/>

12 <https://www.sondakika.com/dunya/haber-idlib-de-esed-rejimi-saldirisinda-1-sivil-oldu-5-s-16509405/>

13 <https://www.i24news.tv/en/news/israel-at-war/1699283168-south-africa-recalls-diplomats-from-israel-amid-escalating-casualties>

14 <https://www.alquds.co.uk/قائد-جيش-الاحتلال-الاسرائيلي-نخوض-في/>

15 <https://www.jpost.com/breaking-news/article-772466>

16 <https://www.i24news.tv/en/news/international/europe/1699528989-berlin-criminalizes-slogan-from-the-river-to-the-sea-palestine-will-be-free>

Ürdün

ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken, Ürdün ve Mısır Dışişleri Bakanlarıyla gerçekleştirdiği görüşmelerin ardından ortak basın toplantısı düzenledi. Blinken, Gazze Şeridi'nde insani duraklama çağrısını yineledi ve sivillerin korunması için yardımların hızlandırılmasını vurguladı. Ürdün Dışişleri Bakanı Eymen Safedi ise İsrail'in saldırılarını meşru müdafaa olarak kabul etmediklerini belirtti ve ateşkes çağrısı yaptı.¹⁷

Ürdün Başbakanı Bişer Hasavne, İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırıları sırasında Filistinlilerin Gazze'den çıkarılmasının Ürdün'ün "kırmızı çizgisi" olduğunu belirterek, bu girişimi savaş ilanı olarak değerlendireceklerini söyledi. Ürdün Başbakanı ayrıca İsrail'in eylemlerinin uluslararası insani hukuku açıkça ihlal ettiğini ve bu durumun sona ermesi gerektiğini vurguladı.¹⁸

Avrupa Birliği (AB) Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, Brüksel'i ziyaret eden Ürdün Kralı 2. Abdullah ile görüştü. Abdullah'ın, istikrarın sağlanmasında hayati rolü olduğunu vurgulayan Von der Leyen, "Filistinlilerin Gazze'den zorla yerinden edilmemesi konusundaki tavrımı ve AB'nin iki devletli çözüme verdiği desteği yineledim" dedi.¹⁹

Avrupa Birliği, İsrail ile Hamas arasında son bir aydır devam eden savaşın sonuçlarından etkilenme kaygısı taşıyan Ürdün'e 900 milyon euro yardımda bulunacağını açıkladı. AB'nin Ürdün'e vereceği bu yardımın büyük bir kısmının su şebekesinin iyileştirilmesine, eğitim projelerine ve enerji verimliliğinin artırılmasına ayrılacağı belirtildi.²⁰

Lübnan

Lübnan Başbakanı Necib Mikati, İsrail'in Lübnan'da gerçekleştirdiği hava saldırısını kınayarak Birleşmiş Milletlere (BM) şikâyetinde bulunacaklarını açıkladı. Mikati, saldırının küresel vicdanda yeni bir leke olduğunu belirtti, Birleşmiş Milletler kararlarının uygulanması ve saldırıların durdurulması için harekete geçilmesi gerektiğini vurguladı.²¹

Yerel kaynaklardan edinilen bilgiye göre Lübnan Hizbullahı, son iki haftada Suriye Ordusu saflarındaki unsurlarından yaklaşık 1500'ünü Lübnan'a çağırıldı. Buna ek olarak Hizbullah unsurları, son iki haftada Halep'in batı kırsalındaki 46. Tugay'dan, İdlibiin doğusundaki Serakib, Karrateyin ile İdlibiin güneyindeki Maarratünnuman ve Han Şeyhun, Keferruma, Kefrenbil ve Hizerin bölgelerinden çekildi.²²

17 <https://www.sondakika.com/politika/haber-abd-disisleri-bakani-blinken-urdun-ve-misir-mevkid-16501545/>

18 <https://www.sondakika.com/politika/haber-urdun-basbakani-filistinlilerin-gazze-den-cikarilm-16506176/>

19 <https://www.sondakika.com/politika/haber-ab-komisyonu-baskani-von-der-leyen-urdun-krali-abd-16508930/>

20 <https://www.cnnturk.com/dunya/abden-urdune-900-milyon-euro-multeci-yardimi>

21 <https://www.sondakika.com/politika/haber-lubnan-basbakani-israil-e-sikayette-bulunacak-16503717/>

22 <https://www.sondakika.com/dunya/haber-lubnan-hizbullahi-suriye-deki-unsurlarini-geri-cek-16511515/>

İsrail Hava Kuvvetleri, Gazzeide ve Lübnan sınırında hava saldırıları düzenlendi. Saldırı Lübnan topraklarından açılan ateşe karşılık olarak gerçekleştirildi. Ayrıca İsrail Savunma Kuvvetleri, camide saklanan bir grubu tespit ederek hava kuvvetlerinin desteğiyle grubu camiden bir tünel güzergâhına doğru çıkarken etkisiz hâle getirdi.²³

İsrail Ordusu, düzenlenen roket saldırılarına karşılık Lübnan'da Hizbullah'a ait hedeflerin savaş uçaklarıyla vurulduğunu bildirdi. Ordudan yapılan yazılı açıklamada, vurulan hedefler arasında Hizbullah'a ait askerî yapı ve noktalar olduğu belirtildi.²⁴

²³ <https://www.sondakika.com/dunya/haber-israil-hava-kuvvetleri-gazze-ve-lubnan-sinirlarind-16511286/>

²⁴ <https://www.sondakika.com/dunya/haber-israil-hizbullah-a-ait-hedefleri-vurdu-16514392/>

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Başbakanı Muhammed Şiya es-Sudani, ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken ile Bağdat'ta bir araya gelerek Gazze'de devam eden çatışmayı görüştü.²⁵ Sudani, uluslararası toplumun, İsrail güçlerinin Gazze Şeridi'nde gerçekleştirdiği katliamların sorumluluğunu üstlenmesi gerektiğini vurguladı. Toplantıda Gazze'de yoğunluğu artan çatışmaya dair güncel gelişmeler, krizin kontrol altına alınması ve genişlememesinin sağlanması gibi konular ele alındı.²⁶

Irak Parlamento Başkanı Muhammed el-Halbusi, Avustralya, İngiltere ve Rusya büyükelçileri ile Gazze Şeridi'ndeki çatışmaları görüştü. Parlamento Başkanlığı Basın Ofisinden yapılan açıklamaya göre, Halbusi görev sürelerinin sona ermesi vesilesiyle Rusya'nın Bağdat Büyükelçisi Elbrus Kutrashev, Avustralya'nın Bağdat Büyükelçisi Paula Gandhi ve İngiltere'nin Bağdat Büyükelçisi Stephen Hickey'yi kabul etti. Görüşmelerde, ikili ilişkileri güçlendirme yolları, Irak'taki ve bölgedeki siyasi durum, Gazze Şeridi'ndeki çatışmaların durdurulması ve Gazze'ye insani yardım ulaştırılması gerekliliği ele alındı.²⁷

Irak Başbakanı Sudani, Erbil'i ziyaret ederek Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) Başkanı Neçirvan Barzani ile görüştü. Yapılan görüşmede ekonomik ve siyasal alanlardaki bir dizi gelişmenin ele alındığı kaydedildi. Tartışmanın ana odak noktalarından birinin, hükûmet programının etkili bir şekilde uygulanmasını desteklemek için gösterilen çabaları koordine etmek olduğu belirtildi. Sudani, Irak'ın tüm bölgelerinde kamu hizmetlerinin geliştirilmesi ve ekonomik koşulların iyileştirilmesi gerektiğini vurguladı.²⁸

Sadr Hareketi lideri Mukteda es-Sadr, Arap ve İslam ülkelerinde İsrail'e karşı gösteri düzenleme çağrısında bulundu. Sadr, İsrail'e destek veren ABD gibi ülkelerin tehdit edilmesi gerektiğini ifade ederek İsrail'in suçlu ilan edilmesi gerektiğini söyledi. 10 madde altında yayımlanan açıklamada Sadr, "Özellikle İsrail'in en büyük destekçisi olan ABD, İslam ve Arap ülkelerindeki askerî üslerini kapatmakla tehdit edilmelidir" ifadelerine yer verdi.²⁹

Bağdat'ta Türkiye heyetinin de katıldığı Asya Parlamenterler Asamblesi (APA) toplantısı düzenlendi. Filistin'in Bağdat Büyükelçisi Ahmed el-Ruvaydi toplantıda, "Asya ülkeleri, ABD ve Batı'ya karşı bir etki yapabilir" dedi. Ruvaydi, bunun Gazze ve tüm Filistin halkı için olum-

25 https://www.iraqinews.com/iraq/iraqi-pm-al-sudani-meets-with-blinken-in-baghdad/#google_vignette

26 <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/iraq-calls-on-international-community-to-bear-responsibility-for-massacres-in-gaza/3044950>

27 <https://ina.iq/turkmen/41631-halbusi-rusya-avustralya-ve-ingiltere-elcileri-ile-gazze-eridindeki-sava-durdurmay-gorutu.html>

28 <https://shafaq.com/en/Kurdistan/Iraqi-Prime-Minister-and-Kurdistan-Region-President-discuss-national-issues-and-elections>

29 <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/iraq/12112023>

lu sonuçlar doğuracağını söyledi. Irak'ın Gazze'de yaşananlarla ilgili tutumundan övgüyle bahseden Ruvaydi, Gazze'ye gıda yardımının yapılabilmesinin önemini dile getirdi. AK Parti Şanlıurfa Milletvekili ve Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) APA Komisyon Başkanı Abdulkadir Emin Önen ise İsrail'in Filistin'e karşı katliama varan zulmünün eleştirilip kınandığını belirtti.³⁰

Irak Cumhurbaşkanlığı Basın Ofisinden yapılan yazılı açıklamaya göre, Cumhurbaşkanı Abdullatif Reşid, İslam İşbirliği Teşkilatı ve Arap Ligi Olağanüstü Ortak Zirvesi'ne katılmak üzere gittiği Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da, Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad ile görüştü. İki ülke ilişkilerinin geliştirilmesinin ve bölgesel gelişmelerin ele alındığı görüşmede, Gazze'deki İsrail saldırıları da masaya yatırıldı. Uluslararası ve bölgesel güvenliğin sağlanması için koordinasyon ve istişarenin önemine değinen Reşid, Gazze'deki sivillerin ve hastanelerin hedef alınmasını şiddetle kınadı.³¹

• Güvenlik

Suriye İnsan Hakları Gözlemevi, İran Devrim Muhafızları ve Hizbullah liderlerinin Suriye'nin Elbu Kemal kentindeki "Kasım Süleymani Merkezi"nde bir toplantı yaptığını açıkladı. Toplantının amacının "Irak'taki İslami Direniş" gruplarının desteklemesi olduğu belirtildi. Suriye Gözlemevi tarafından aktarılan bilgilere göre İslami Direniş, İran Devrim Muhafızları'nın gözetiminde Suriye'nin kuzeydoğusundaki ABD üslerini hedef almak amacıyla oluşturuldu. Bu operasyonları yönetmek için İran Devrim Muhafızları ve Hizbullah'tan önde gelen liderler görevlendirildi. Bu kişilerin arasında İslami Direniş'in lideri olarak görev yapan Muhammed el-Şerif de vardı.³²

ABD, İran destekli Şii milis grupların Irak ve Suriye'deki ABD kuvvetlerine saldırmasına misilleme olarak bir ay içinde ikinci defa İran'a bağlı tesislere operasyon gerçekleştirdi. ABD Savunma Bakanı Lloyd Austin tarafından yapılan açıklamada, saldırıların Başkan Biden'ın talimatıyla gerçekleştirildiği belirtildi. Saldırıları, İran'ın İslam Devrim Muhafızları Ordusu ve ona bağlı gruplar tarafından Suriye'nin doğusunda kullanılan bir silah deposunu hedef aldı.³³

Gazze'de yaşanan İsrail-Hamas çatışmaları devam ederken Irak ve Suriye'de konuşlanmış ABD ve Uluslararası Koalisyon Güçleri, 17 Ekim'den sonra en az 46 kez saldırıya uğradı. Bu saldırılarda en az 56 ABD askerinin yaralandığı belirtildi.³⁴ İran destekli Şii milis gruplar, ABD'nin mühimmat depolama tesisine düzenlediği ikinci saldırının ardından Irak ve Suri-

30 <https://www.tebaajansi.com/irak/bagdat-ta-turkiye-nin-katlimiyla-asya-parlamenteerler-h315426.html>

31 <https://www.tebaajansi.com/irak/resid-israil-in-gazze-ye-yonelik-saldirilarini-kinadi-h315460.html>

32 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/Iran-s-IRGC-Hezbollah-leaders-meet-to-discuss-supporting-Iraqi-factions>

33 <https://www.cbsnews.com/losangeles/news/u-s-strikes-iran-linked-sites-for-continuing-attacks-on-u-s-forces-iraq-and-syria/>

34 <https://www.thestatesman.com/world/us-coalition-forces-in-iraq-syria-attacked-46-times-since-oct-17-1503239554.html>

ye'deki ABD kuvvetlerine yönelik saldırılarını artırdı. Pentagon'dan yapılan açıklamaya göre sadece ABD'nin misillemesinden sonra dört yeni saldırı daha yaşandı.³⁵

Musul'da ABD-Irak ortak terörle mücadele gücüne saldırı düzenlendi. Musul yakınlarında patlayan bir bombanın, ABD ve Irak terörle mücadele güçlerinden oluşan bir konvoyda hasara yol açtığı belirtildi. İlk bulgulara göre, saldırı sonucu can kaybı yaşanmazken zırhlı araçta hasar meydana geldi.³⁶

• Ekonomi

Irak Ulaştırma Bakanı Razzak el-Saadavi yaptığı açıklamada, Irak hükûmetinin, Fav Limanı Projesi kapsamında yolcu ve yük taşımacılığı için 30 tren istasyonu inşa etmeyi planladığını söyledi. Türkiye'ye uzanan bin 200 kilometrelik yolun demiryolu ve karayolu ile besleneceği belirtilirken Irak'ın yurt dışındaki büyükelçilerinin Bağdat'taki yıllık toplantısında açıklamalarda bulunan Saadavi, demiryolu ve otoyol tasarımlarının neredeyse yüzde 50'sinin tamamlandığını söyledi.³⁷

IKBY Başkan Neçirvan Barzani, Erbil'de bulunan Irak Petrol Bakanı Hayan Abdulgani ve beraberindeki heyet ile bir araya geldi. Görüşmede Irak Petrol Bakanı Yardımcılarının, IKBY Doğal Kaynaklar Bakan Vekili Kemal Muhammed'in ve Irak Petrol Pazarlama Şirketi (SOMO) yetkililerinin de yer aldığı aktarıldı. IKBY Başkanlığından yapılan açıklamaya göre görüşmede, petrol ihracatının yeniden başlamasına yönelik son adımlar ve prosedürlerle IKBY ve merkezî hükûmet tarafları arasındaki görüşmelere değinildi. IKBY'den petrol ihracatına yeniden başlanmasını ve sorunların çözümü konusunda Erbil ile Bağdat arasındaki diyalogu ve atılan adımları desteklediğini dile getiren Neçirvan Barzani, petrol ihracatının askıya alınmasıyla Irak'ın genel gelirinde büyük bir kayıp yaşadığını söyledi. Barzani, IKBY'den petrol ihracatının bir an önce başlatılmasının önemine vurgu yaptı. Bakan Abdulgani ise merkezî hükûmetin ve Başbakan Sudani'nin sorunların çözümü ve petrol ihracatının yeniden başlatılması yönündeki arzusuna dikkat çekti.³⁸

Petrol Bakanı Abdulgani, Ceyhan Limanı üzerinden petrol ihraç etmek için bazı hazırlıkların yapıldığını belirtti. Abdulgani düzenlediği basın toplantısında, kuzey vilayetleri dâhil olmak üzere tüm Irak'tan çıkarılan doğal gaz yatırım yapma projelerinin olduğunu belirtti. Bakan Abdulgani, "Hükûmet, 2030 yılına kadar gaz israfını durdurmaya yönelik uluslararası anlaşmalara bağlı. Şu anda santralleri işletmek için yaklaşık 1 milyon metreküp gaz ithal ediyoruz. Projelerimiz tamamlandığında kendi kendimize yetmeye başlayacağız ve ithalata bırakacağız" dedi. Ceyhan Limanı üzerinden petrol ihracatına ilişkin konuşan Abdulgani,

35 <https://www.wsj.com/livecoverage/israel-hamas-war-gaza-strip-2023-11-08/card/u-s-forces-attacked-by-iran-aligned-groups-in-iraq-and-syria-pentagon-says-9ztreqvKPxws9EJ9gklc>

36 <https://www.tebaajansi.com/irak/musul-da-abd-ve-irak-in-ortak-terorle-mucadele-gucune-h315413.html>

37 <https://www.zawya.com/en/projects/construction/iraq-to-build-30-train-stations-in-mega-rail-project-yjb3frs4>

38 <https://www.tebaajansi.com/irak/necirvan-barzani-ile-bakan-abdulgani-petrol-ihracatini-gorustu-h315525.html>

“Konu teknik, biz hazırız ve Ceyhan Limanı üzerinden ihracatın yeniden başlaması için bazı hazırlıklar yapıldı” ifadesinde bulundu.³⁹

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Irak Bakanlar Kurulu, Gazze Şeridi’ndeki hastanelere on milyon litre akaryakıt bağışlama kararı aldı. Yapılan açıklamada, kararın Gazze ile dayanışma amacıyla ve Filistin halkının acılarını hafifletmek maksadıyla alındığı belirtildi. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Sözcüsü Christian Landmeier da verdiği röportajda Gazze Şeridi’nde yakıt sıkıntısı yaşandığını doğrulamıştı.⁴⁰

39 <https://www.tebaajansi.com/irak/petrol-bakanindan-ceyhan-limanindan-petrol-ihracatina-iliskin-aciklama-h315457.html>

40 <https://www.saba.ye/en/news3278900.htm>

■ IKBY GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Başbakanı Muhammed Şiya es-Sudani 10 Kasım'da Erbil'i ziyaret ederek Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) yetkilileriyle görüştü. Erbil Havaalanı'nda IKBY Başbakanı Mesrur Barzani tarafından karşılanan Sudani, havaalanından Pirmam'a geçerek Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) Başkanı Mesut Barzani'yi ziyaret etti. Burada Mesud Barzani ile birlikte IKBY Başkanı Neçirvan Barzani ve Mesrur Barzani ile bir araya geldi. Görüşmeden sonra ise Neçirvan Barzani'nin konutuna geçildi.⁴¹ IKBY Başkanlığı'ndan Sudani ile Neçirvan Barzani'nin görüşmesi üzerine yapılan açıklamaya göre, görüşmede Bağdat-Erbil ilişkileri ve bölgesel gelişmeler ele alındı. Görüşmede, Irak'ın çıkarlarına hizmet edebilecek plan ve programların desteklenmesinin önemine vurgu yapıldı.⁴²

7 Kasım'da Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) Başkanı Bafel Talabani ve IKBY Başbakan Yardımcısı Kubad Talabani başkanlığındaki KYB heyeti, KDP Başkan Yardımcısı ve IKBY Başkanı Neçirvan Barzani ve Başbakan Mesrur Barzani başkanlığındaki KDP heyeti ile bir araya geldi. Toplantıdan sonra yapılan ortak açıklamada tarafların Ortadoğu'daki gelişmeleri, Gazze'deki savaşı, Bağdat-Erbil ilişkilerini, IKBY'nin bütçe payı ile mali haklarını ve ikili ilişkileri masaya yatırdığı belirtildi.⁴³

KYB İlişkiler Başkanı Darbaz Kosret Resul ile Türkiye'nin Erbil Başkonsolosu Mevlüt Yakut bir araya geldi. Görüşmede, ilişkilerin normalleştirilmesi meselesini görüşüldü. KYB İlişkiler Bürosundan yapılan açıklamaya göre görüşmede, IKBY'deki durum, siyasi taraflar arasındaki ilişkiler ve sorunların çözümüne yönelik çabalar ele alındı. Görüşmede ayrıca KYB ile Türkiye arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi konusuna değinildi ve iki tarafın bu konuda hemfikir olduğu kaydedildi.⁴⁴

• Güvenlik

Irak Ulusal Güvenlik Danışmanı Kasım el-Araci, "Hükümetimiz tüm sorunların diyalog yoluyla çözülmesinde ısrarlı. Hükümet, Irak ile İran arasında üst düzey bir güvenlik komitesi oluşturulduktan sonra Irak topraklarındaki İranlı savaşçılar sorununu çözdü" ifadelerini kullandı. İran kökenli Kürt gruplar hakkında konuşan Araci, "Bağdat, Erbil, Süleymaniye ve Tahran'da yaptığımız 14 toplantı sonrasında Erbil ve Süleymaniye sınırındaki tüm militanların uzak bölgelere taşınması ve silahsızlandırılması konusunda anlaşmaya vardık" dedi. Ayrıca, "Şimdi onları Irak hükümetinin gözetimi altında olacak resmî kamplara yerleştirmek için çalışıyoruz. Erbil'deki kampın inşasına başladık, ikinci kampımız da Süleymaniye'de ola-

41 <https://www.youtube.com/watch?v=lQFYyOLylew>

42 <https://presidency.gov.krd/president-nechirvan-barzani-met-with-prime-minister-al-sudani-3/>

43 <https://www.pukmedia.com/KS/Details/198365>

44 <https://www.zamenpress.com/Details.aspx?jimare=68824>

cak” ifadelerini kullandı. Konu hakkında konuşan İran Kürdistanı Devrimci Emekçiler Partisi Politbüro Üyesi Abdullah Azerbar, kampların inşası hakkında kendilerine herhangi bir bilgi verilmediğini söyledi. Abdullah Azerbar “Mevcut kamplar sivil kamplara dönüşecek, askerî faaliyetler ve eğitimler olmayacak. Kamplar Birleşmiş Milletler (BM) denetimi altında olacak ancak BM henüz bizimle bu konuda görüşmedi” dedi. Ayrıca güvenlik anlaşmasında öngörülen grupların sınır bölgelerinden uzaklaştırılmasının sağlandığının altını çizdi.⁴⁵

IKBY Terörle Mücadele Birimi tarafından yapılan açıklamada, Erbil Uluslararası Havalimanı yakınındaki Uluslararası Koalisyon üssünün bulunduğu bölgeye iki ayrı zamanda saldırı gerçekleştirildiği belirtildi. Açıklamada iki bomba yüklü insansız hava aracının (İHA) havadayken vurularak imha edildiği kaydedildi. Açıklamanın devamında, “Aynı bölgeye yapılan başka bir saldırıda patlamamış bir insansız hava aracı düştü” ifadeleri kullanıldı.⁴⁶ Saldırının ardından Erbil Uluslararası Havalimanı geçici olarak uçuşlara kapatıldı ve Erbil-Kahire seferi ertelenirken Doha-Erbil uçak seferinin de iptal edildiği açıklandı. Erbil Uluslararası Havalimanı Müdürlüğünden yapılan açıklamada, daha sonra uçuşların normale döndüğü ve iptal edilen seferlerin gerçekleşeceği ifade edildi.⁴⁷ Erbil’in Harir ilçesinde yer alan üsse yönelik saldırıda herhangi bir can ve mal kaybının yaşanmadığı dile getirildi. Ancak 9 Kasım’da gece saatlerinde üste bulunan askerlerin kaldığı bölgeye bomba yüklü İHA düştü ve saldırı sonrası büyük bir yangının çıktığı kaydedildi.⁴⁸ 11 Kasım’da ise bomba yüklü bir İHA, havaalanındaki hangar bölümünde yere çakılarak infilak etti. Havalimanının daha önce boşaltıldığı ve bu nedenle can kaybı yaşanmadığı öğrenildi. Saldırı, İran destekli Şii milis grupların oluşturduğu “Irak İslami Direnişi” tarafından üstlenildi.⁴⁹ Koalisyon Güçleri’ne ait üssün bulunduğu Harir, Erbil’in yaklaşık 70 kilometre kuzeydoğusunda yer alıyor.

• Ekonomik

Bakanlar Kurulu Divan Başkanı Ümit Sabah Osman, Bağdat’ta gazetecilerin sorularını yanıtladı. Sabah, “IKBY Başbakan Mesrur Barzani, Irak Başbakanı Sudani’ye iki resmî mektup gönderdi. Mektuplarda başbakanın ve Irak Bakanlar Kurulundan kalan üç aylık maaşların kredi veya başka şekilde zamanında ödenmesini istedi” dedi. Nitekim eylül ortasında Mesrur Barzani liderliğindeki üst düzey bir heyet, Bağdat’ı ziyaret ederek Sudani ve diğer ilgili taraflarla görüşmüştü. Irak Bakanlar Kurulu, IKBY’ye memur maaşı sağlamak amacıyla üç ay süreyle 2,1 trilyon dinar yani ayda 700 milyar dinar borç verilmesini kararlaştırmıştı. IKBY ise Bağdat’tan altı aylık maaş talep etmiş ancak Bağdat üç aylık maaşları borç olarak ödemişti. Mesrur Barzani’nin 15 gün önce mektup gönderdiğini söyleyen Sabah, bu mektuplar vasıtasıyla “Bütçe kanununun nasıl değiştirileceği, maaşların diğer konulardan nasıl ayrıştırılaca-

45 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/091120232>

46 <https://www.bwar.news/?per=posts&pewakraw=view&id=7388>

47 <https://esta.krd/277789/>

48 [https://www.kurdistan24.net/ckb/story/246266-هه‌م‌یر -فرۆك‌مه‌خه‌ی -هه‌م‌یر -هه‌م‌یر -هه‌م‌یر -هه‌م‌یر -هه‌م‌یر -هه‌م‌یر -هه‌م‌یر -هه‌م‌یر](https://www.kurdistan24.net/ckb/story/246266-هه‌م‌یر -فرۆك‌مه‌خه‌ی -هه‌م‌یر -هه‌م‌یر -هه‌م‌یر -هه‌م‌یر -هه‌م‌یر -هه‌م‌یر -هه‌م‌یر -هه‌م‌یر -هه‌م‌یر)

49 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/1111202311>

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

Kuveyt Haber Ajansının haberine göre, Türkiye Ticaret Bakanı Ömer Bolat 7 Kasım'da düzenlediği basın toplantısında, hükûmetinin Körfez ülkesiyle ekonomik bağları genişletme ve karşılıklı büyüme konusundaki kararlılığının altını çizdi. Bakana göre Türkiye, ekonomik iş birliğini güçlendirmek ve ikili ticareti arttırmak amacıyla Kuveyt'teki yatırımlarını 5 milyar dolara çıkarmayı planlıyor. Bakan, Kuveyt'in Ortadoğu'da ekonomik, finansal ve petrol açısından önemli bir güç merkezi olduğunun altını çizdi. Ayrıca Türkiye'nin Kuveyt'ten petrol ithalatını arttırma ve ikili tedariki geliştirme konusundaki kararlılığını vurgulayarak iki ülke arasındaki önemli iş birliği fırsatlarının olduğunu söyledi.⁵²

Husiler pazartesi gecesi büyük bir saldırı başlatarak Marib'in kuzeybatı kesiminde hükûmet güçlerine ait mevzileri hedef aldı ve saatler süren askerî çatışmalara yol açtı. Husilerin hükûmet güçleriyle şiddetli çatışmalara girdiğini ve sekiz askerinin öldüğünü, 15'inin de yaralandığını bildirildi. Yemen hükûmet birlikleri, milislerin daha fazla ilerlemesini engellemek için Marib'in birçok bölgesinde savunma pozisyonlarını güçlendirdi.⁵³

Suudi Arabistan, birçok Afrika ülkesiyle toplam 533 milyon dolarlık anlaşmalar imzaladı. Anlaşmalar enerji, altyapı geliştirme ve sağlık yatırımları dâhil olmak üzere çeşitli sektörleri kapsıyor. Riyad'da imzalanan anlaşmalar, gelişmekte olan ülkelere kalkınma, finans, ticaret ve fon desteği sağlayan bir devlet kurumu olan Krallık Kalkınma Fonu aracılığıyla kolaylaştırılacak. Ayrıca Suudi Arabistan'ın Kamu Yatırım Fonu (PIF) da Afrika ülkeleriyle anlaşmalar imzalamaya hazırlanıyor. Konuyla ilgili olarak Suudi Yatırım Bakanı Khalid Al-Falih şunları söyledi: "PIF Afrika'ya büyük bir ilgiyle bakıyor ve inanıyorum ki zamanı gelince Afrika'ya yatırım yapma niyetleri hakkında oyunun kurallarını değiştiren bazı açıklamalar yapacaklar."⁵⁴

Ortadoğu'nun iki bölgesel gücü İran ve Suudi Arabistan'ın liderleri, bu yılın başında diplomatik ilişkilerin Çin tarafından kotarılan anlaşma ile birlikte normale dönmesinden bu yana ilk kez bir araya geldi. İran Cumhurbaşkanlığı Ofisi, İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi'nin, cumartesi günü Riyad'da düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatı ve Arap Birliği ortak toplantısının oturum aralarında Suudi Arabistan Velihaht Prensi Muhammed bin Selman ile görüşüğünü ifade etti. Görüşmede ikili ilişkiler ve Gazze Şeridi'ndeki durumu da kapsadığına inanılan bölgesel konular ele alındı. İki ülke bölgesel liderlik için yarışan rakiplerdi ancak 7 yıllık bir aradan sonra bu yıl mart ayında Çin'in arabuluculuğuyla ilişkileri yeniden canlandırma konusunda anlaşta.⁵⁵

Katar, Körfez İşbirliği Konseyi ülkeleri ile Türkiye arasındaki ekonomik iş birliğini güçlendirmeyi ve iki taraf arasındaki ticari alışverişin değerini arttırmayı amaçlayan İstanbul'daki

52 <https://www.arabnews.com/node/2405271/business-economy>

53 <https://yemenonline.info/politics/7494>

54 <https://energycapitalpower.com/saudi-arabia-inks-533m-deals-with-african-nations/>

55 https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/news/20231112_06/

Körfez İşbirliği Konseyi-Türkiye Ekonomik Forumu'na katıldı. Katar, Forum'da Ticaret ve Sanayi Bakanlığı Müsteşarı Sultan bin Rashid Al Khater tarafından temsil edildi. "Körfez İşbirliği Konseyi-Türkiye Ticaret ve Yatırım İlişkileri" başlıklı panelde konuşan Ticaret ve Sanayi Bakanlığı Müsteşarı, Körfez İşbirliği Konseyi ülkeleri ile Türkiye arasındaki derin ilişkilere dayanan güçlü stratejik gelişmeyi yansıtan forumun önemini vurguladı.⁵⁶

⁵⁶ <https://www.qatar-tribune.com/article/92730/latest-news/qatar-participates-in-gcc-turkiye-economic-forum-in-istanbul>

■ KUZAY AFRİKA GÜNDEMİ

• Siyaset

Kuzey Afrika'daki iç siyaset ve dış politika gelişmeleri incelendiğinde bu hafta altı temel konunun ön plana çıktığı görülmektedir.

Bu bağlamda öne çıkan ilk gelişme Fas'ın Batı Sahra üzerinden ülkenin Atlantik kıyı şeridini güçlendirecek olmasıdır. Kral 6.Muhammed, Yeşil Yürüyüş'ün 48. yıl dönümü dolayısıyla yaptığı konuşmada, Batı Sahra meselesinde rakip güçlerin manevraları olarak tanımladığı girişimlere yanıt olarak, Fas'ın Atlantik kıyılarının jeopolitik değerini de göz önünde bulundurarak rehabilite edilmesine odaklandığını açıkladı. Kral, Fas'ın Akdeniz kıyı şeridi üzerinden Avrupa'ya bağlı olduğunu ancak ülkenin Atlantik kıyısının "Afrika ve Amerika'ya açılan kapısı" olduğunu ifade etti. Uzmanlar, Fas Kralı'nın Batı Sahra'yı Sahel ve Sahra ekonomilerine yön veren bir noktaya getirme motivasyonuna sahip olduğunu ifade etmektedir.⁵⁷

İkinci gelişme Cezayir'de Nadir Larbaoui'nin yeni başbakan olarak atanmasıdır. Cezayir Cumhurbaşkanı Abdoumecid Tebbun, Eymen Benabderrahmane'nin yerine Nadir Larbaoui'yi ülkenin yeni başbakanı olarak atadı. Devlet televizyonuna göre bu karar, Tebbun'un Benabderrahmane'yi görevden almasının ardından geldi. Yaklaşık 2,5 yıldır başbakanlık görevini yürüten ve teknokratlar ile Tebbun'u destekleyen partilerin temsilcilerinden oluşan bir hükûmete liderlik eden Benabderrahmane'nin görevden alınma nedeni hakkında bilgi verilmedi.⁵⁸

Üçüncü gelişme Tunus'ta Gazze'deki Filistinlilere destek için gösteriler düzenlenmesidir. İsrail'in kanlı saldırılarına maruz kalan Gazze'deki Filistinlilerle dayanışma amacıyla 11 Kasım Cumartesi günü Tunus'un farklı şehirlerinde çeşitli mitingler düzenlendi. Tunus'ta yüzlerce kişi İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarını protesto etmek için Tunus'ta düzenlenen bir mitinge katıldı. Gösteri Tunus muhalefetinin ana bloğu Ulusal Kurtuluş Cephesi tarafından düzenlendi. Blokun başkanı Ahmed Necip Çebi, "Tunus halkı Filistin halkıyla tamamen dayanışma içerisindedir" dedi. "Gazze savaşı, İsrail ordusuna ağır kayıplar verdiren direnişin kararlılık kapasitesini ortaya koydu" diye ekledi.⁵⁹

Dördüncü gelişme Libya'da yetkililerin siyasi kriz görüşmelerini sürdürme sözü vermesidir. Libya Devlet Yüksek Konseyi Başkanı ve Tobruk'taki Temsilciler Meclisi Başkanı 8 Kasım Çarşamba günü ülkedeki siyasi krizle ilgili istişarelere devam etme konusunda anlaştı. Devlet Yüksek Konseyi medya ofisinden yapılan açıklamaya göre Muhammed Takala ve Akila Salih Mısır'ın başkenti Kahire'de bir araya geldi. Görüşmede, ülkede devam eden gelişmeleri

57 <https://thearabweekly.com/morocco-strengthen-countrys-atlantic-coastline-western-sahara>

58 <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/algerian-president-appoints-nadir-larbaoui-new-prime-minister/3051147>

59 <https://www.aa.com.tr/en/africa/demonstrators-rally-in-morocco-tunisia-in-support-of-palestinians-in-gaza/3051302>

gözden geçirirken halkın arzu ve çıkarlarını karşılayacak bir “Libya-Libya” çözümüne ulaşmak amacıyla siyasi kriz konusunda istişarelere devam etme konusunda anlaşmaya vardı.⁶⁰

Beşinci gelişme Mısır-Gazze sınırının yaralıları ve yabancı uyruklular için yeniden açılmasıdır. AFP’ye konuşan Filistinli bir yetkili, Gazze ile Mısır arasındaki Refah sınır kapısının 9 Kasım Perşembe günü sınırlı sayıda yaralı ve yabancı pasaport sahiplerinin savaştan kaçmasına izin vermek üzere yeniden açıldığını bildirdi. Filistin tarafındaki geçidin medya direktörü Refah’ın “yaralıların nakli, yabancı uyrukluların çıkışı ve yardım kamyonlarının girişi için yeniden açıldığını” belirtti.⁶¹

Altıncı gelişme Sudan ve İran’ın ilişkileri güçlendirmeyi görüşmesidir. Sudan Geçici Egemenlik Konseyi Başkanı Abdulfettah el-Burhan, İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi ile Ekim 2022’de diplomatik ilişkilerin yeniden tesis edilmesinin ardından ikili ilişkileri geliştirmenin yollarını görüştü. Görüşme 11 Kasım Cumartesi günü Suudi Arabistan’ın başkenti Riyad’da İsrail Ordusu ile Hamas arasında devam eden savaşı görüşmek üzere düzenlenen olağanüstü ortak Arap ve İslam zirvesi çerçevesinde gerçekleşmiştir. Sudan Egemenlik Konseyi tarafından yapılan açıklamada, görüşmenin “iki ülke arasındaki ikili ilişkilerin güçlendirilmesi ve her alanda iş birliğinin ilerletilmesi” üzerine odaklandığı belirtildi.⁶²

• Güvenlik

Bu hafta Kuzey Afrika’da güvenlik ve terör gelişmeleri incelendiğinde sekiz haberin öne çıktığı görülmektedir.

Birinci gelişme, Sudan’daki iç savaşa komşu ülkelerden gelen savaşçılar ile ilgilidir. Nisan ayından bu yana HDK ile SAF arasında yaşanan çatışmaların, daha geniş bölgeyi karakterize eden gözenekli sınırlar ve istikrarsızlık nedeniyle karmaşıklaştığı belirtildi. Uzmanlar Sudan’ın, kuzeyde Sahra Çölü ile güneyde savanlar ve tropik ormanlar arasında kalan ve batıda Mali’den doğuda Sudan’a kadar 12 Afrika ülkesini kapsayan bir kuşak olan Afrika’nın Sahel bölgesinden gelen savaşçılar için bir mıknaş hâline geldiğini söylemektedir. Birçoğu başka çatışmalar nedeniyle çaresizliğe sürüklenen ve kendi ülkelerindeki geçim kaynaklarını kaybeden bu genç erkek akınının sonucunun, geniş Afrika kıtasının, Ortadoğu’nun ve ötesinin güvenlik dinamikleri üzerinde potansiyel olarak önemli etkilere sahip olduğu ifade edildi. Eldeki veriler Çad, Orta Afrika Cumhuriyeti, Libya ve Sudan’ın Darfur bölgesinden çok sayıda savaşçının HDK saflarına katılmak üzere Sudan’ın başkenti Hartum’a geldiğini göstermektedir.⁶³

İkinci gelişme Hartum’da yaşanan topçu saldırısı ile ilgilidir. Demokrasi yanlısı avukatlardan oluşan bir komite yaptığı açıklamada, Sudan’ın başkenti Hartum’un bir mahallesindeki paza-

60 <https://www.aa.com.tr/en/africa/libyan-officials-pledge-to-continue-political-crisis-talks/3047991>

61 <https://www.trtafrika.com/africa/gaza-egypt-border-reopens-for-wounded-foreign-nationals-15755905>

62 <https://sudantribune.com/article279277/>

63 <https://www.arabnews.com/node/2403441/middle-east>

ra top mermilerinin isabet etmesi sonucu 20'den fazla kişinin öldüğünü belirtti. Demokrasi yanlısı avukatlar komitesinden yapılan açıklamada, mermilerin Omdurman'daki bir pazara iki taraf arasında yoğun bir ateş açılması sırasında isabet ettiği belirtildi. AFP'ye gönderilen açıklamada, 20'den fazla sivilin öldüğü ve yaralananların da olduğu ifade edildi.⁶⁴

Üçüncü gelişme Libya'da düzenlenen güvenlik toplantısıyla ilgilidir. Pazartesi günü, Libya'nın doğusundaki milis güçlerin lideri Halife Hafter, Bingazi'deki Tevarik kabilelerinin liderleriyle toplantı yaparak bölgedeki güvenlik ve istikrar konusunda ortak çerçeve belirlemeyi görüştü. Hafter'e bağlı sözde Libya Ulusal Ordusu (LUO) tarafından yapılan açıklamada, LUO'nun güney şehirlerinde güvenliği sağlama ve Libya'nın geniş sınır bölgelerindeki suç ve kaçakçılık faaliyetleriyle mücadele konusunda Hafter'in kabile mensuplarını takdirlerini ilettiği ifade edildi. Bununla beraber Hafter, Libya'da kabilelerin çöl bölgesinde askerî operasyonlara verilen desteklerin altını çizmiştir. Hafter, ziyareti kapsamında Evlad-ı Süleyman Kabilesi Lideri Zidan El Zadma ile bir araya geldi.⁶⁵

Dördüncü gelişme Sudan'da yaşanan çatışmalarda etnik grupların hedef alınmasıyla ilgilidir. Çad'a kaçan insanlar, paramiliter Hızlı Destek Kuvvetleri'nin (HDK) eyalet başkenti El Cüneyne'deki ana ordu üssünü ele geçirmesiyle Sudan'ın Batı Darfur bölgesinde etnik temelli cinayetlerde yeni bir artış olduğunu bildirdi. Salı günü bir Reuters muhabirinin, El Cüneyne'nin yaklaşık 27 kilometre batısındaki Adre'de Darfur'dan Çad'a geçenlere dair iz gördüğü bildirildi. Kaçanlardan üçü, El Cüneyne'de ordu üssüne ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler (IDP) için bir kampa ev sahipliği yapan Ardamata'da, Arap milisler ve HDK güçleri tarafından Masalit etnik grubunu hedef alan ölümlere tanık olduklarını söyledi.⁶⁶

Beşinci gelişme Omdurman'da HDK ile SAF arasında yaşanan çatışmalarla ilgilidir. Sudan Ordusu ile Hızlı Destek Kuvvetleri (HDK) arasında çarşamba günü Hartum'un ikinci kenti Omdurman'da yaşanan şiddetli çatışmaların, taraflar arasında süregelen çatışmalarda çarpıcı bir yükselişe işaret ettiği belirtildi. Askerî havacılık, topçu bombardımanı ve ağır kara çatışmalarının yaşandığı çatışmalar, yoğun nüfuslu kentin birçok mahallesini içine aldı. Yerel kaynaklara göre Sudan Ordusu, Omdurman'ın mahallelerine önemli askerî birlikler konuşlandırarak Omdurman'ın batısındaki Halk Pazarı ve Um Badda banliyösü de dâhil olmak üzere HDK tarafından kontrol edilen bölgeleri hedef aldı. Aralıklarla süren yoğun çatışmaların akşam saatlerine kadar devam ettiği ve bölgede savaş uçakları ve ağır silah seslerinin duyulduğu bildirildi. Diğer yandan HDK'nin topçu birliklerinin de misilleme yaparak Sudan Ordusunun Omdurman'ın kuzeyindeki askerî bölgesini bombaladığı bildirildi. Al-Waha ve Al-Thawra mahallelerine de birkaç top mermisi düşerek daha fazla hasara ve can kaybına neden olduğu kaydedildi. Başkent Hartum'da Sudan ordusuna ait insansız hava araçlarının

64 <https://www.trtworld.com/africa/more-than-20-killed-in-sudan-market-attack-ngo-15705064>

65 <https://libyareview.com/39048/haftar-meets-with-tribal-leaders-to-discuss-south-libyas-security/>

66 <https://english.alarabiya.net/News/north-africa/2023/11/08/Darfur-refugees-alarmed-by-recent-surge-in-ethnic-killings>

Havaalanı Caddesi ve Mücahitler mahallesindeki HDK mevzilerine hava saldırısı düzenlediği ve birçok bölgeyi yoğun toz bulutuyla kapladığı ifade edildi.⁶⁷

Altıncı gelişme Güney Sudan'daki mülteci krizi ile ilgilidir. Güney Sudan, komşu Sudan'daki çatışmalardan kaçan mültecilerde keskin bir artış kaydederek mevcut yerel kaynaklar üzerinde bir kısıtlama oluşturdu. Kuzey Bahr el Ghazal eyaletindeki Aweil East ilçesi komiseri Kerubino Thiep Tong, son günlerde komşu Sudan'dan mülteci akınına tanık olduklarını söyledi. Tong, Majok Yinhthiou'daki insanların Batı Kordofan eyalet hükûmeti idaresine bağlı Merram'da silah sesleri duyduklarını söylediklerini ve şu ana kadar Güney Sudanlı vatandaşlarından 23 kişinin öldüğünü söyledi.⁶⁸

Yedinci gelişme Hartum'daki Şambat Köprüsü'nün vurulmasıdır. Sudan Ordusu Hızlı Destek Kuvvetleri'ni (HDK) Omdurman ve Hartum Bahri şehirleri arasında kritik bir bağlantı olan Şambat Köprüsü'nü yıkmakla suçladı. Sudan Ordusu tarafından yapılan açıklamada, ordu kuvvetlerinin Omdurman hattında kaydettiği ilerlemelere karşılık olarak isyancı milislerin cumartesi günü erken saatlerde Şambat Köprüsü'nü yıktıklarını söyledi. Köprü'nün yıkılmasıyla Hartum ve Doğu Hartum'daki HDK birlikleri için hayati önem taşıyan bir ikmal yolunun kesildiği ifade edildi. HDK ise köprü'nün yıkılmasında herhangi bir dahli olduğunu reddetti ve bunun yerine Sudan Ordusunu suçlayarak ordunun bu eylemin kendi güçlerini zayıflatacağına inandığını iddia etti. Paramiliter grubun ayrıca eski rejimin "sözcülerinin", güçlerinin Batı Sudan'dan Hartum'a hareketini engellemek için Şambat Köprüsü'nün yıkılmasını savunduğunu iddia ettiği ifade edildi.⁶⁹

Sekizinci gelişme Libya açıklarına kurtarılan düzensiz göçmenlerle ilgilidir. Gemiye işleten Marsilya merkezli SOS Mediterranee'nin cumartesi günü yaptığı açıklamaya göre Ocean Viking kurtarma gemisi Libya açıklarında gerçekleştirdiği üç operasyonda mahsur kalan 128 göçmeni kurtardı. Cuma gecesi Ocean Viking, bir göçmen ihbar telefonuna gelen ihbarlar üzerine, her ikisi de "Libya arama kurtarma bölgesinde" olmak üzere iki kurtarma operasyonu gerçekleştirdi. İlk kurtarma operasyonunda üzerlerinde can yeleği olmayan 33 kişinin "denize elverişsiz" bir tekneden alındığı, ikinci operasyonda ise dört saat sonra benzer koşullarda bulunana 34 göçmeni daha kurtarıldığı kaydedildi. Cumartesi günü öğleden sonra ise bir balıkçı tekneden gelen tehlike sinyalinin ardından Ocean Viking, Libya açıklarındaki uluslararası sularda zor durumdaki ahşap bir tekneden aralarında üç kadın ve iki çocuğun da bulunduğu 61 kişiyi daha kurtardı. Geminin, göçmenleri Ortona Limanı'na götürdüğü belirtildi.⁷⁰

67 <https://sudantribune.com/article279159/>

68 <https://sudantribune.com/article279181/>

69 <https://sudantribune.com/article279244/>

70 <https://english.alarabiya.net/News/north-africa/2023/11/12/Rescue-ship-saves-128-migrants-off-Libya->

HAFTALIK RUSYA BASIN ANALİZİ

(6-12 KASIM 2023)

• Rusya ile BAE Arasında Enerji İş Birliğinin Geliştirilmesine Yönelik Beklentiler

Rusya'nın önde gelen araştırma, yayın ve eğitim faaliyetleri yapan bağımsız düşünce kuruluşu Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi (RÜİK) sayfasında "[Rusya ile BAE Arasında Enerji İş Birliğinin Geliştirilmesine Yönelik Beklentiler](#)" başlıklı değerlendirme yazısı yayımlandı. RÜİK'in Birleşik Arap Emirliği Stratejik Analiz ve Araştırma Merkezi ile ortaklaşa hazırladığı analitik yazıda, Rusya ile BAE arasındaki enerji iş birliğinin geliştirilmesine yönelik olası beklentiler incelenmiştir. Makalenin yazarları, Rusya Ulusal Araştırma Üniversitesi Ekonomi Yüksek Okulu, Sürdürülebilir Altyapı Geliştirme Araştırma Merkezi Müdür Yardımcısı Vladimir Likhaçev ve Emirlik Stratejik Analiz ve Araştırma Merkezinde ekonomist Muhammed Shetiwi durumu şu şekilde yorumladı: "Rusya ve BAE'nin geniş bir ortak çıkar alanının oluşmasının temeli şunlardır: İki ülkenin liderliğinin, tek kutuplu uluslararası ilişkiler sistemini revize etme ihtiyacı, küresel enerji (petrol) piyasasında dengeyi korumanın öneminin anlaşılması, hem geleneksel hem de karşılıklı yarar sağlayan ikili işbirliğini geliştirme "arzusu" konusunda benzer görüşleri sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılmasını sağlayan yeni düşük karbonlu enerji." Uzmanlara göre genel olarak, Rusya ile BAE arasındaki ilişkiler, Paris Anlaşması, OPEC+ ve diğerleri gibi uluslararası kuruluşlara ve anlaşmalara katılım çerçevesinde oldukça iyi geliştirilmiş ikili iş birliği ve karşılıklı çıkar mekanizmalarına dayanmaktadır: "Karşılıklı yarar sağlayan ekonomik iş birliği etkileyici bir hızla gelişiyor. Rusya ile BAE arasındaki ticaret cirosu 2022 sonunda %68 artarak 9 milyar dolara yükseldi. BAE bu göstergede Arap dünyası ülkeleri arasında birinci sırayı koruyor."

Analistler, Rusya ve BAE'nin, OPEC+ grubu içindeki eylemlerin koordinasyonu yoluyla ortak bir hedef için çabaladıklarını ve küresel petrol piyasasında istikrarı sürdürdüklerine dikkat çekti: "Ayrıca her iki ülke de temiz enerji ve yenilenebilir kaynaklardan elde edilen enerjinin payını artırarak daha dengeli bir enerji karışımı elde etmeyi amaçlayan stratejiler uygulamayı planlıyor. Rusya ile BAE arasında bu iki ana alanda iş birliğinin derinleştirilmesi, küresel ekonomi ve çevre üzerinde olumlu etki yaratacağı muhtemeldir."

• Yasa Dışı Askerî Üsler Amerika'yı Yeni Bir Savaşa Sürüklüyor

Suriye Ordusunun Amerikan ordusuyla şiddetli çatışmalara girmesi Rusya basınında geniş yer buldu. "Vzglyad" gazetesinin 9 Kasım sayısında yayımlanan "[Yasa Dışı Askerî Üsler Amerika'yı Yeni Bir Savaşa Sürüklüyor](#)" başlıklı uzman görüşlerini içeren yazıya göre ABD birliklerinin Ortadoğu'daki varlığı bölgedeki durumu kızıştırmaya devam ediyor. Yazıda görüşlerine başvuru Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi uzmanı Kiril Semyonov durumla ilgili

şu yorumda bulundu: “Bölgede çok sayıda Amerikan üssü bulunuyor. Ve son zamanlarda orduya yönelik saldırı vakalarının sayısının artması büyük ihtimalle Washington’ın İsrail’e verdiği destekten kaynaklanır. Buna yanıt olarak Pentagon muhtemelen İran’ın Suriye’deki tesislerine saldırmaya karar verdi. Ancak duruma Ortadoğu ülkelerinin gözünden bakarsanız Amerikan birliklerinin bu bölgede bulunması prensipte kabul edilemezdir.”

Uzmanla göre bu durumda Şam daha savunmasız bir taraf gibi görünüyor: “Öyle ki ABD’nin bu bölgede Suriye kuvvetlerini hızlı bir şekilde bastırmasına olanak sağlayacak devasa hava yetenekleri vardır. Bununla birlikte bu kadar güçlü bir gerilimin bölge için son derece olumsuz sonuçlara yol açma riskleri muhtemeldir. Gelinen noktada tırmanış ivme kazanmaya devam edecek.” Ayrıca, Ortadoğu’da köklü değişimlerin yaşanacağına işaret eden Semyonov, “tarih, jeopolitik arenanın dönüşüm anına geldi” ifadelerini kullandı: “Ortadoğu’daki olaylar karmaşıktır. Bölgedeki güç dengesini değerlendirmek bile çok zor çünkü çok önemli aktörler var. Buna ek olarak, savaşan taraflar sıklıkla daha küçük grupların yardımına başvuruyor ve bu durum olayların gidişatını ciddi şekilde değiştirebiliyor.”

Tartışmanın diğer katılımcısı olan Rusya Dışişleri Bakanlığı Diplomasi Akademisi profesörü ve Ortadoğu uzmanı Alexander Vavilov’a göre Amerikan ve Suriye askerleri arasındaki çatışmanın nedeni ABD Ordusunun yasa dışı olarak bölgede bulunmasıdır: “Bölgede bulunan ve çatışmalara yol açan ABD birliklerini kimse bölgeye davet etmedi ve bu konuda herhangi bir anlaşma yapılmadı. Bu noktada Suriyeliler kendi topraklarını ve egemenliklerini savunmakta haklıdır.” Analist durumla ilgili öngöründe bulundu: “Güç dengesi Suriyelilerin lehine olduğu için Amerikalılar yakında bölgede yasadışı olarak kalmanın faydasız olduğuna ikna olacaklar.”

• Etnik Gruplar Arası İlişkilerin Tarafı Olduğu Görüldü

Rusya Müslümanları Ruhani Mahfili Başkanı Albir Krganov, ülkedeki Müslüman toplumunun göçmen fobisi tehdidinden endişe duyduğuna dair açıklaması Rusya basınında yer buldu. “Komersant” gazetesinin 9 Kasım sayısında yayımlanan [“Etnik Gruplar Arası İlişkilerin Tarafı Olduğu Görüldü”](#) başlıklı uzman görüşlerine dayanan yazıda söz konusu haber “Rusya’daki Müslümanlar göçmen fobisinden endişelidir” ifadeleriyle değerlendirildi. Yazıda görüşlerine başvuru Rusya Federasyonu Başkanı’na bağlı Rusya Ulusal Ekonomi ve Kamu Yönetimi Akademisi Göç ve Etnik Köken Araştırma Grubu Başkanı Yevgeniy Varshaver, durumu şu şekilde özetledi: “Söylem değişiyor, durum kızışıyor ve göç gerçekten de anlamlı bir şekilde İslam’la ilişkilendiriliyor. Ve tüm bunlar bir anda kolektif “biz”in sınırlarının ötesine geçmiş gibi görünüyor. Ulusal politika ve etnik gruplar arası ilişkiler uygulaması tam tersini sembolik ve gerçeği hedeflemelidir.”

29 Ekim 2023’te Mahaçkala Havaalanı’ndaki büyük Yahudi karşıtı eyleme işaret eden uzman “ani hareketlere ve katı temerrüt politikalarına karşı uyarıyorum” ifadelerini kullan-

di: “Dağıstan’daki olayların gösterdiği gibi devletin dinin anlam ve yorumlanması alanındaki çalışması, sorun çıkaranlara karşı yaptırımlardan daha az önemli değil. Ve bu çalışma bu alana ve bu alanda yer alan sıradan katılımcıların psikolojisine ilişkin analitik bir anlayış temelinde yürütülmelidir.” Tartışmanın diğer katılımcısı olan siyaset bilimci Mihail Vinogradov yetkililerin göçmen karşıtı söylemde sınırları giderek daha fazla genişletilmeye çalıştıkları görüşünü savundu: “Ukrayna karşıtı dalgadan Dağıstan’daki Yahudi karşıtı protestolara net bir yanıt verilmemesine ve federal merkezin Nikita Zhuravel çevresinde olup bitenlerden kendini uzaklaştırmasına kadar milliyetçi söylemin kabul edilemezliğine ilişkin tabu ortadan kalkıyor.”

Siyaset bilimciye göre bir diğer neden de resmî düzeyde beyan edilen değerlerin krizidir: “Etnik gruplar arası hoşgörüyü dair fikirler modern söylemlere yükseltilmiyor, halkların dostluğuna dair soyut sözler konuşuluyor. Özellikle göçmenleri orduya göndermeye yönelik mevcut girişimler ve rublenin devalüasyonu Rusya işgücü piyasasının çekiciliğini azalttığından, göçmenlere karşı yasaklayıcı önlemleri hayal etmek olanaklı gözüküyor.” Bunun yanı sıra Vinogradov, Rusya’daki Müslüman göçmenlerin statülerindeki keyfilik ve bunun sonucunda yolsuzluğun artması risklerin oldukça açık gözüküğünü göz ardı etmedi.

• Gazze’den Mısır’a Doğru Yola Çıkan İlk Rus Vatandaşı Grubu

10 Kasım’da Gazze sınır kapısı idaresi, bölgede yaşayan ilk 85 Rus vatandaşının yanı sıra diğer beş yüz yabancıların da ülkeden ayrılmasına izin verileceğine dair duyuru Rusya basınına yansıtılarak değerlendirildi. “Vedemosti.ru” haber sitesinde yayımlanan [“Gazze’den Mısır’a Doğru Yola Çıkan İlk Rus Vatandaşı Grubu”](#) başlıklı uzman görüşlerine dayanan yazıya göre Refah kontrol noktasından geçişine izin verilen 85 kişiden 68’i kadın ve çocuklardan oluşuyor. Ayrıca Rusya, Refah kontrol noktasına erişim sorununu İsrail, Mısır ve Filistin ile temas hâlinde çözüyor. Yazıda görüşlerine başvurulmuş Dünya Ekonomisi ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsünde (MEMO) Ortadoğu Çalışmaları Merkezi Araştırma Görevlisi Lyudmila Samarskaya, tahliye edilenler listesinde ağırlıklı olarak kadın ve çocukların bulunmasına dikkat çekti: “Bu durum tahliye edilen kişilerin güvenlik risklerinin yanı sıra genel insani kaygılar açısından taranmasının nispeten daha kolay olmasından kaynaklanabilir.”

Uzman, yabancı vatandaşların Gazze Şeridi’nden tahliyesini savaşın gelişmesinden ayrı olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifadelerine ekledi.

• Gazze Savaşı Bağlamında İran ve Hizbullah

Mejdunarodnaya Jizn” dergisinin 11 Kasım sayısında [“Gazze Savaşı Bağlamında İran ve Hizbullah”](#) başlıklı değerlendirme yazısı yayımlandı. Yazıda Filistin-İsrail savaşı bağlamında İran’ın olası hamleleri incelenmiştir. Makalenin yazarı Rusya Bilimler Akademisi Doğu Araştırmaları Enstitüsünde kıdemli araştırmacı Vladimir Sajin, Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah’ın konuşmasını şu şekilde yorumladı: “Nasrallah, konuşmasında Hamas’ın

eylemlerini desteklerken, “anti-Siyonist savaşa” katılan Irak ve Yemen güçlerine teşekkür ederken ve Gazze’deki olayların tüm sorumluluğunu ABD’ye yüklerken, Hizbullah’ın İsrail’e savaş ilan etmesinden kaçındı.” Uzman, Tahranın İsrail-Filistin savaşına sergilediği tutuma da değindi: “İran, “Siyonistlere karşı kutsal savaş” için gönüllü toplamak amacıyla bir kampanya başlattı. İranlılar bu çalışmayı İranda ve Ortadoğunun hemen hemen tüm ülkelerinde yürütüyorlar. Söz konusu gönüllüler, sadece İsrail Savunma Kuvvetleri ile silahlı çatışma için Hamas’a ve Gazze’deki İslami Cihad’a kitlesel olarak katılmakla kalmayıp aynı zamanda özel görevleri yerine getirmek için İsrail’e veya onun kontrolündeki bölgeye sızan küçük gruplar halinde de hamleler yapabilirler.” Analiste göre genel olarak, bir yanda İran ve müttefikleri, diğer yanda İsrail ve ABD, saldırgan söylemi tehditlerle değiştirerek birbirleriyle şiddetli bir propaganda savaşı yürütüyorlar: “Ancak Gazzerde sivillerin kitlesel ölümü ve Amerika ve Avrupa da dâhil olmak üzere dünya genelindeki İsrail karşıtı hareketler karşısında birincinin avantajı vardır. Bununla birlikte, daha önce de belirtildiği gibi, bugün ne İran ne de Hizbullah, İsrail ve ABD ile geniş çaplı bir savaşa girmeye hazır değil.”